

YÜKSEKÖĞRETİM GENÇLİĞİNİN GELECEK BEKLENTİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

*Murat TUNCER**

ÖZET

Bu araştırmada iş yaşamına ara eleman yetiştiren ve bu özelliği nedeniyle küresel etkilere en çok maruz kalan meslek yüksek okullarında öğrenim gören öğrencilerin gelecek beklentileri değerlendirilmiştir. Bu amaçla literatür taramasına göre gelecek beklentileri ölçeği oluşturulmuştur. Gelecek beklentileri ölçeğinin faktör analizi yapılarak tek faktörlü yapısında karar kılınmış, ölçeğin cronbach alfa katsayısı .84 bulunmuştur. Hazırlanan ölçek Tunceli Meslek Yüksekokulunun farklı bölümlerinde öğrenim gören 430 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçek uygulamasıyla elde edilen verilerin analizinde Bağımsız gruplar t testi, Anova testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H ve Tukey HSD testinden yararlanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Meslek yüksek okulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında cinsiyet değişkeni göre kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca öğrencilerin gelecek beklentileri arasında 3-4 kardeşe sahip öğrenciler ile 5 ve daha fazla kardeş sayısına sahip öğrenciler arasında da anlamlı fark bulunmuştur. Öğrencilerin gelecek beklentileri anlamında küreselleşme ve teknolojiye bağlı olarak yaşadıklarına inanılan belirsizliklerin giderilmesinde sektörle olan ilişkinin güçlendirilmesinin yarar getireceği düşünülmektedir. Bunun yanında seçmeli dersler ya da esnek eğitim modelleriyle eğitim alınan mesleki programın dışında meslek dallarında eğitim verilerek geleceğe daha hazır kılınmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelecek Beklentileri, Gelecek Beklentileri Ölçeği, Meslek Yüksekokulu, Mesleki Eğitim.

A RESEARCH REGARDING FUTURE EXPECTATIONS OF UNIVERSITY YOUTH

ABSTRACT

In this research, future expectations of the students in the vocational school of higher education, which grows intermediate staff for business world and thus is the place exposing to the global effects mostly, are the most mass exposing to global effects were evaluated. To this end, a scale for future expectations was created by literature review. As a result of factor analysis of future expectations scale, single factorial structure was preferred, and cronbach alpha coefficient of the scale was found to be .84. The scale prepared was applied to 430 students in different departments of Tunceli Vocational School of Higher Education. For analysis of data obtained as a result of performance of the scale, independent groups t test, Anova test, Mann Whitney U test, Kruskal Wallis H and Tukey HSD test were used. According to the results of the analysis, a reasonable difference between the genders in favour of female students was found with respect to future expectations of students of Vocational School of Higher Education. It was

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi. El-mek: mtuncer@firat.edu.tr

also found that there was a reasonable difference between the student having 3-4 brothers and/or sisters and the students having 5 and more brothers and/or sisters. For removing uncertainty about future expectations believed to occur in relation to globalisation and technology, it is thought that strengthening relation with the sector will be beneficial. In addition, it is proposed that the students must be made ready for the future by optional courses and by educating them in fields of profession outside the vocational programme via flexible education models.

Key Words: Future Expectations, Future Expectations Scale, Vocational School of Higher School, Vocational Education.

1. Giriş

Meslek Yüksekokulları belli sektörler ara eleman yetiştirme misyonunu üstlenmiş eğitim kurumları olarak tanımlanabilir. Ancak bu kurumların günümüz şartlarında bu misyonlarını yerine getirmelerini güçleştiren bazı gelişmeler vardır. Teknoloji ve kültürel yaşama bağlı nedenlerle piyasaların beklentileri değişmekte, çalışanlar da beslendikleri bilgi kaynağının niteliğine göre yeni arayışlara yönelmektedir. Dolayısıyla geçmişte geçerli olan bir beklentinin bu günde geçerli olabileceğini söylemek güçleşmektedir. Eğitim kurumları da bu yeni durumları algılama ve eylemde bulunma noktasında yavaş kalmaktadır.

Ülkemiz açısından bakıldığında mesleki tercihlerin bireysel ideallerin yanı sıra ekonomik koşullar, rol modeller ve hatta tesadüfi olarak yapıldığı söylenebilir. Çakır' a göre ise (2007:138) meslek seçiminde mesleki saygınlık ve yüksek gelir düşüncesi ön planda tutulmaktadır. Bu durum gençlerin bir bakıma risk almaları olarak ifade edilebilir. Çünkü iş doyumunu yaşam doyumuna ile ilişkili bulunmakta, kişinin fizik ve ruh sağlığını doğrudan etkilemektedir (Sevimli ve İçcan, 2005). Uygun mesleki yerleştirmelerin yapılamaması mutsuz bir çalışan kitlesinin oluşmasına neden olabilir. Aynı zamanda bireysel ve üretimsel kayıpların gerçekleşmesi sonucunu da doğurabilir.

Gelecek tasarımı iyi yapamayan ve beklentilerini gerçekleştiremeyen kişilerin yoğun bir ümitsizlik duygusu yaşaması, stresle baş başa kalması muhtemeldir. İş yaşamında stresin iş taleplerinin sonucu olarak kabul edilebilir bir yanı olmasına karşın, bireyin kendini ortaya koyma fırsatı bulamaması ve bu yönde desteklenmemesi uzun süreli strese neden olarak tükenmişliğe dönüşebilmektedir (Çokluk, 2000). Şu halde mesleki eğitimden geçen çalışanların uygun mesleki tercihler yapmış ve geleceklerine yönelik olumlu beklentiler içinde olmaları son derece önemlidir.

Bir başka önemli husus iş sürekliliğidir. Teknoloji ve küresel etkilerin iş yaşamındaki sürekliliği tehdit ettiği bilinmektedir. Küresel etkinin ülke ekonomisi ve çalışanlar açısından durumunu betimlerken ülkenin kalkınmışlık düzeyi ve buldukları coğrafi konumunu dikkate almak gerekecektir. Türkiye üyesi olduğu OECD (Organization for Economic Cooperation and Development) ülkeleri gibi öncelikli yapısal reformlar olarak ürün piyasalarının serbestleşmesi, sosyal güvenlik sistemleri, aktif işgücü piyasası politikaları, eğitim sisteminde yeni gelişmelere odaklanmıştır. Bu çaba eğitim sistemine ilişkin sorunların çözülmesi, gençlerin bu yeni dönemde hayata ve işgücü piyasalarının taleplerine daha etkin bir biçimde hazırlanmalarına olanak sağlaması açısından da ayrıca önem taşımaktadır (Tübitak, 2005). Buna karşın ülkemizdeki istihdam oranı OECD ülkelerinin gerisindedir. Bu durumun nedenlerinden biri olarak ülkemiz nüfusunun önemli bir bölümünün gençlerden oluşması gösterilebilir. Dolayısıyla çalışmak için çeşitli eğitim etkinliklerine katılan buna karşın istihdam edilemeyen gençlerin gelecek beklentileri anlamında karamsar hale bürünmeleri muhtemeldir. Ayrıca bu gençlerin hem sosyal açıdan ve hem de yatırım yapılan bir kitlenin iş yaşamına katılmaması nedeniyle ekonomik açıdan ülke adına bir tehlike oluşturduğu gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü bir işte çalışma kişide güven ve saygı

Turkish Studies

duygusunu geliştirmekte, topluma ait olma duygusunu güçlendirmektedir(Dereli ve Kabataş, 2009). Gençlerin istihdam koşullarının iyileştirilmesi bu açıdan büyük önem arz etmektedir.

Teknoloji, küreselleşme ve toplumsal dinamiklerin gençlerin geleceğe yönelik tasarımlarında belirsizliklere yol açtığı önceki bölümlerde dile getirilmiştir. Bu durumun bir etkisi olarak gelecek kaygısının geçmişe oranla daha alt yaş gruplarına doğru indiği görülmektedir. İstihdam imkânları bireyin bir başına üstesinden gelebileceği bir konu olmadığına göre bireylerin gelecek kaygısı ile uzun yıllar bir arada yaşaması istenmeyen bazı olumsuzlukları beraberinde getirebilir. Nitekim Adler'in de belirttiği gibi (1994) insan davranışları üzerinde geçmiş kadar gelecek beklentileri de söz sahibidir. İyimser düşünmenin başarı ve motivasyon üzerinde olumlu etkisinin olması geçmiş ve gelecek arasında bir örüntü olduğunun kanıtı olarak gösterilebilir(Bandura, 1997; Heckhausen, 1991; Seligman, 1991; Taylor ve Brown, 1988).

Bazı araştırmalarda performans beklenti ile birlikte ele alınmıştır. Bu araştırmalara göre beklentinin yüksek olması performansı artırırken, yüksek performans yüksek beklenti yaratır (Bandura'dan aktaran Oettingen ve Mayer, 2002; Parsons vd., 2004). Bunun içindir ki eğitim kalitesinin değerlendirilmesinde öğrenci deneyimleri önemli bir boyut haline gelmiştir (Tricker, 2003). Belli konularda tecrübe edinmiş ve dolayısıyla kısmi ölçülerde özgüven kazanmış gençlerin geleceğe daha da güvenle bakacakları beklenebilir. Bu bulgu gelecek beklentileri anlamında eğitim-öğretim faaliyetlerinin planlanmasında dikkate alınmalıdır.

Gençlerin gelecek beklentileri anlamında değerlendirilmesi gereken bir diğer parametre aile ekonomik gücüdür. Gençlerin geleceğe güvenle bakmalarında ailelerinin gelir durumu ve gençlerin sahip oldukları eğitim, bilgi ve beceri düzeyi etkilidir (Tolan'dan aktaran Güleri, 1998). Sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ailelerin çocuklarında başarı güdüsünün daha yüksek olduğu, sosyal değişmeye daha yatkın oldukları, buna karşın sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocuklarının gelecek beklentileri açısından daha kadenci oldukları, düşük benlik algısı ve karamsarlık gibi özelliklerinin daha belirgin olduğu söylenebilir (Kağıtçıbaşı, 1973; Roberts ve Bengston, 1993). Dolayısıyla gelecek beklentileri anlamında aile sosyo-ekonomik düzeyi etkili bir değişken olarak düşünülebilir.

Beklenti Türk Dil Kurumu'nca "*gerçekleşmesi beklenen şey*" ya da "*Bireyin belli şart ve durumların alacağı biçimler veya kendisinden beklenenler konusundaki öngörüsü*" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011). Gelecek beklentisi ise bu araştırmada öğrencilerin gelecekte gerçekleşmesini umdukları durumlar olarak ele alınmıştır. Bu yönüyle bakıldığında geleceği planlamanın karmaşık bir süreç olduğu, temelinde güdülenme, planlama ve değerlendirme olmak üzere üç psikolojik süreç ile tanımlandığı görülmektedir(Artar, 2003). Dolayısıyla meslek yüksek okulu öğrencilerinin güdü ve değerleri neticesinde şekillenen gelecek beklentilerinin saptanması bir bakıma onların içinde buldukları durumu nasıl algıladıkları noktasında bilgiler içermektedir. Bu bilginin edinilmesi pek çok açıdan önemlidir. Mesleki ve teknik eğitim sistemimizde yakın geçmişte çeşitli değişikliklerin bir sonucu olarak bir belirsizlik ortamının doğduğu düşünülmektedir. Bir şekilde üniversiteli olan meslek yüksek okulu öğrencilerinin bu belirsizlikleri günlük hayatlarına ve gelecekle ilgili planlarına yansıtmaları olasıdır (Kazu ve Özdemir, 2004). Bu araştırma bu amaca yönelik olarak planlanmıştır. Bunun yanında literatürde gelecek beklentileri konusunda yeterince araştırma yapılmamış olmasından yola çıkılmıştır. Bu perspektiften bu araştırmanın önemi olarak gençlerin gelecek beklentileri konusunda bilgi edinmek ve varsa gelecek beklentilerini etkileyen değişkenleri saptamak olarak ifade edilebilir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı meslek yüksekokulu öğrencilerinin gelecek beklentilerinin değerlendirilmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin gelecek

beklentileri arasında cinsiyet, sınıf, mezun olunan ortaöğretim kurumu, ailenin yaşadığı yerleşim türü, kardeş sayısı, yaş, ailenin gelir durumu, anne –baba eğitim durumu, öğrencilerin kalmakta olduğu yer ve bölüm değişkenlerine göre anlamlı fark olup olmadığı araştırılmıştır.

2. Yöntem

Araştırma tarama modelinde yürütülmüştür. Tarama modeli ölçülmek istenen durumun olduğu haliyle saptanmasını amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlanabilir (Karasar, 2009:76). Verilerin toplanmasında ise araştırmacı tarafından literatür taramasına göre geliştirilen gelecek beklentileri ölçeği kullanılmıştır. Ölçek verileri SPSS 17 paket programına aktarılarak çözümleme yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizi yapılmış, ölçeğin Cronbach alfa katsayısı ,84 bulunmuştur. Verilerin çözümlenmesinde bağımsız gruplar t testi, Anova testi, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H ve Tukey HSD testinden yararlanılmıştır.

2.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama aracı literatür taramasına göre yapılandırılmıştır. Başlangıçta 17 maddeden oluşan ölçekten uzman kanısına göre iki madde çıkarılmıştır. Böylece ölçek 15 maddelik halini almıştır. Ölçek likert beşli olarak puanlanmaktadır. Ölçeğin puanlaması “Hiç Katılmıyorum (1,00-1,79)”, “Katılmıyorum (1,80-2,59)”, “Kararsızım (2,60-3,39)”, “Katılıyorum (3,40-4,19)”, “Tamamen Katılıyorum (4,20-5,00)” şeklindedir.

Ölçeğin geçerlik durumunu saptamak için ise faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi yapmanın ön koşulu olan örneklem büyüklüğü konusunda Hatcher(1994) 100 kişilik bir örneklem için madde sayısının en az 5 olması gerektiği, Bryman ve Cramer’e göre ise (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010:206) faktör analizinin uygulanması için örneklem büyüklüğü madde sayısının beş ya da on katı olması görüşleri dikkate alınmıştır. Ayrıca genel olarak KMO değerinin ,50’den az olması faktör analize devam edilemeyeceği şeklinde yorumlansa da ölçeğin KMO değeri ,902 olduğundan ön şartının sağlandığı söylenebilir. İkinci olarak Bartlett Sphericity testine bakılmış, elde edilen veriler ($\chi^2 = 1756,596$, $p=.000$) anlamlı farklılık gösterdiği için faktör analizi yapmaya uygun olduğu tespit edilmiştir (Büyüköztürk, 2007). Faktör analizinde 15 maddenin öz değeri 1 olacak şekilde temel bileşenler analizi öncelikli olmak üzere varimax (25) eksen döndürmesi gerçekleştirilmiştir. Geçerlik çalışmaları sonucunda ölçeğin üç faktörlü bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Bu işleme ilişkin faktör yapısı şekil 1’deki yamaç birikinti grafiğinde görülmektedir.

Şekil 1. Gelecek Beklentileri Ölçeği Yamaç Birikinti Grafiği

Öz değeri 1 alınan faktör analizi sonucunda ölçekteki faktör sayısı üç tanedir. Bu üç faktörün varyansa yaptığı katkı %49,514’tür. Her bir faktörün varyansa yaptığı katkıya bakıldığında birinci faktörün %34,401, ikinci faktörün %7,943, üçüncü faktörün %7,171 olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ikinci ve üçüncü faktörlerin toplam varyansa yaptıkları katkının düşük

Turkish Studies

değerlerde olması ölçeğin tek faktörden oluşması kararının verilmesini sağlamıştır. Her ne kadar ortak varyans tablosundaki her bir maddenin ortak bir faktördeki varyansı birlikte açıklama durumuna bakıldığında .10'dan küçük değerler bulunmamışsa da tek faktörlü yapıdaki madde faktör yükleri için kabul noktası olan ,32'nin altında olan 8.maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Böylece ölçek 14 maddelik nihai halini almıştır. Ölçeğin tek faktörden oluşması durumundaki madde faktör yük değerleri tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Ölçekte Yer Alan Maddelerin Faktör Yükleri

	F. Yük. (15 madde)	F.Yük. (14 madde)
Gelecekte,		
M1.benimle gurur duyulacak bir meslekte çalışacağım	,653	,652
M2.kamu kadrosunda bir işte çalışacağım	,637	,643
M3.yeteneklerimi gösterebileceğim bir işte çalışacağım	,616	,621
M4.masa başı bir işte çalışacağım	,369	,373
M5.beni sıkmayan bir işte çalışacağım	,645	,646
M6.toplumda saygı duyulan bir meslekte çalışacağım	,766	,765
M7.kazancı bol olan bir işte çalışacağım	,695	,694
M8.entelektüel kişilerle birlikte çalışacağım	,261	--
M9.yükselebilmek imkânı olan bir işte çalışacağım	,689	,688
M10.yapacağım işten zevk alacağım	,687	,463
M11.yapacağım iş bana lüks bir hayat sunacak	,466	,463
M12.yapacağım iş cinsiyetime uygun olacak	,403	,405
M13.yapacağım iş özel yaşamıma engel olmayacak	,672	,669
M14.seçeceğim meslek geleceğimi güven altına alacak	,397	,398
M15.aldığım eğitimi yeterli görmeyip bir üst eğitime devam edeceğim	,569	,568

Tablo 1'de de görüldüğü gibi 8.madde çıkarıldıktan sonra 14 maddelik ölçeğin madde faktör yükleri yeterlidir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreninin Tunceli Üniversitesi Tunceli Meslek Yüksek Okulu öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise bu yüksekokulda öğrenim görmekte olan 430 öğrenciden meydana gelmiştir. Örneklemin bölümlere göre dağılımı tablo 2'de görülmektedir.

Turkish Studies

Tablo 2:Örneklemin Bölümlere Dağılımı

Bölüm		
Elektrik	63	19,6
İnşaat Teknolojisi	82	25,5
Bilgisayar Programcılığı	87	27,0
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları	30	9,3
Çocuk Gelişimi	16	5,0
Gıda Teknolojisi	20	6,2
Giyim Üretim Teknolojisi	2	0,6
Mobilya	3	0,9
Moda Tasarım	19	5,9
Su Ürünleri	6	1,4
Şarap Üretim Teknolojisi	1	0,2
Saç Bakım ve Güzellik Hizmetleri	13	3,0
Kimya Teknolojisi	8	1,9
Organik Kimya	15	3,5
Toplam	430	100,0

Tabloda da görüldüğü gibi örnekleme oluşturan 430 kişinin 87'si Bilgisayar programcılığı (%27,0), 82'si İnşaat teknolojisi (%25,5), 63'ü (%19,6) Elektrik, 30'u Muhasebe ve vergi uygulamaları (%9,3), 20'si gıda teknolojisi (%6,2) programlarında öğrenim görmektedir.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular örnekleme ilişkin bazı bilgiler, bağımlı ve bağımsız değişkenlere yönelik analizlerden oluşmaktadır. İlk olarak örnekleme ilişkin bazı bilgilere değinilmektedir. Bu bilgiler tablo 3'de özetlenmiştir.

Tablo 3:Örnekleme İlişkin Bazı Bilgiler

DEĞİŞKENLER			
Cinsiyet	Erkek	165	38,4
	Kız	265	61,6
Sınıf	I.Sınıf	244	56,7
	II. Sınıf	186	43,3
Kardeş Sayısı	1-2	92	21,4
	3-4	140	32,6
	5 ve üstü	198	46,0
Ailenin Yaşadığı Yer	Köy	68	15,8

Turkish Studies

	İlçe	125	29,1
	İl	237	55,1
Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumu	Meslek Lisesi	193	44,9
	Sağlık Meslek Lisesi	3	0,7
	Genel Lise	214	49,8
	Diğer	20	4,7
	Ailemle	151	35,1
Birlikte Yaşam Durumu	Yurt	152	35,3
	Evde (tek başına)	15	3,5
	Arkadaşlarla Evde	112	26,0
Ailenin Gelir Durumu	0-599 TL	160	37,2
	600-1000 TL	171	39,8
	1001-1500 TL	73	17,0
	1501 TL ve üstü	26	6,0
Toplam		430	100,0

Tablo 3’de de görüldüğü gibi araştırma kapsamındaki 430 öğrencinin 165’i (%38,4) erkek, 265’i (%61,6) kızdır. 244 öğrenci birinci sınıfta, 186 öğrenci ikinci sınıfta öğrenim görmektedir. Kardeş sayısı bakımından en kalabalık grubu 5 ve üstü (198 kişi, %46,0) grubu oluşturmaktadır. Öğrencilerin aileleri sırasıyla en çok il merkezinde (237 kişi, %55,1), ilçede(125 kişi, %29,1) ve köyde(68 kişi, %15,8) yaşamaktadır. Öğrencilerin büyük çoğunluğu sırasıyla genel lise (214 kişi, %49,8) ve meslek lisesi (193 kişi, %44,9) mezunudur. Öğrencilerin 152’si yurttta kalmakta, 151’i ailesiyle yaşamaktadır. Gelir durumu açısından bakıldığında en kalabalık grubun 171 kişi ile (600-1000 TL) gelir grubunda olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin anne-baba eğitim durumları da araştırma kapsamına dâhil edilen bir diğer boyuttur. Bu boyuta ilişkin olarak elde edilen bilgiler tablo 4’de görülmektedir.

Tablo 4: Anne-Baba Eğitim Durumu

		Eğitim Durumu					
	167	38,8	Okuma Yazması Yok	68	15,8		
	198	46,0	İlköğretim	191	44,4		
Anne	53	12,3	Ortaöğretim	143	33,3	Baba	
	11	2,6	Lisans	27	6,3		
	1	0,2	Lisansüstü	1	0,2		
430		100,0	Toplam	430	100,0		

Turkish Studies

Anne-baba eğitim durumuna bakıldığında en kalabalık grubu ilköğretim mezunları grubu oluşturmaktadır. Diğer taraftan öğrenci annelerinin %38,8'inin, öğrenci babalarının ise %15,8'inin okuryazar olmadığı tespit edilmiştir.

3.1. Cinsiyet, Sınıf Değişkenlerine Yönelik Anlamlı Farka İlişkin Bulgular

Örnekleme kapsamındaki öğrencilerin gelecek beklentileri ölçeği uygulamasıyla elde edilen görüşleri cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre bağımsız gruplar t testi ile analiz edilmiştir. Bu analize ilişkin bilgiler tablo 5'te görülmektedir.

Tablo 5: Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında cinsiyet, sınıf değişkenlerine göre anlamlı farka ilişkin t testi tablosu

	N	\bar{X}	SS	S	Levene		T testi	
					F	p	t	p
Cinsiyet								
Erkek	165	4,02	0,68	428	3,512	0,062	-2,206	0,028*
Kız	265	4,16	0,57					
Sınıf								
1.Sınıf	244	4,13	0,59	28	0,736	0,391	0,817	0,414
2.Sınıf	186	4,08	0,65					

Meslek yüksek okulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur [$t(428)=-2.206$, $p<.05$]. Diğer taraftan sınıf değişkenine göre gelecek beklenti ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür [$t(428)=-0.817$, $p>.05$].

3.2. Mezun Olunan Ortaöğretime Kurumuna Yönelik Bulgular

Mezun olunan ortaöğretim kurumu boyutunda gruplara düşen öğrenci sayısı azlığı nedeniyle veriler tekrar kodlanmıştır (recode). Meslek lisesi, sağlık meslek lisesi ve diğer ortaöğretim kurumları meslek lisesi altında toplanmış bu duruma göre Mann Whitney U testi yapılarak gelecek beklentileri ile mezun olunan ortaöğretim kurumu karşılaştırılmıştır. Bu duruma ilişkin analiz sonuçları tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6: Mezun olunan ortaöğretim Kurumu Mann Whitney U testi

Mezun Ol. Ortaöğretim Kurumu	N	\bar{X}	S	U	p
Genel Lise	14	4,10	0,66		

Turkish Studies

Tabloda da görüldüğü gibi meslek yüksekokulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında mezun oldukları ortaöğretim kurumuna göre anlamlı fark yoktur [$U=22447.500, p>.05$].

3.3. Diğer Değişkenlere Yönelik Bulgular

Diğer bağımsız değişkenler olan, ailenin yaşadığı yerleşim türü, kardeş sayısı, yaş, ailenin gelir durumu, anne –baba eğitim durumu, öğrencilerin kalmakta olduğu yer ve bölüm değişkenlerine göre anlamlı fark olup olmadığı araştırılmıştır. Gruplara düşen öğrenci sayısı yetersizliği nedeniyle Anova analizi yapmadan önce üç boyutta tekrar kodlama (recode) yapılmıştır. Anne eğitim durumu ile ilgili olarak lisansüstü eğitim ve yükseköğretim mezunu anne sayısının oldukça az olmasından dolayı bu iki grup birleştirilmiş, grubu oluşturan birey sayısının halen yeterli olmayacağı düşünülmesine karşın araştırma amacı dikkate alınarak yeni bir kodlama yapılmamıştır. Kalınan yer boyutunda ise evde tek başına kalan öğrenci sayısının azlığı nedeniyle bu grup evde arkadaşlarıyla kalıyorum grubuna eklenmiştir. Ayrıca bölüm değişkeni bakımından mobilya, su ürünleri, şarap üretim teknolojisi, kimya teknolojisi, organik kimya ve saç bakım ve güzellik hizmetleri bölümleri karma olarak gruplanmıştır. Bu her üç değişken ve diğer değişkenlere yönelik anova analizleri tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7: Çeşitli Değişkenlere Göre Anova Analizi Tablosu

		Var.	Kar.	ar.				ARK
		Kay.	Top.	d	rt.		p	
Ailenin Yaşadığı Yer (1: İl merkezi, 2: İlçe, 3: Köy)								
1	237	4,13	G. arası	0,238	2	0,119	0,306	0,736
2	125	4,07	G. içi	166,121	427	0,389		
3	68	4,11	Toplam	166,359	430			
Kardeş Sayısı (1: 1-2 kardeş, 2: 3-4 kardeş, 3: 5 kardeş ve daha fazla)								
1	92	4,07	G. arası	3,205	2	1,603	4,195	0,016**
2	140	4,23	G. içi	163,153	427	0,382		
3	198	4,04	Toplam	166,359	429			-3
Yaş (1:17-20 yaş, 2:21-24 yaş, 3:25-28 yaş, 4:29 yaş ve üstü)								
1	175	4,14	G. arası	1,675	3	0,558	1,445	0,229
2	181	4,08	G. içi	164,683	426	0,387		
3	46	4,20	Toplam	166,359	429			
4	28	3,92						
Gelir Durumu (1: Asgari ücret ve altı, 2: 600-1000 TL, 3:1001-1500 TL, 4:1501 TL ve üstü)								
1	160	4,03	G. arası	2,738	3	0,913	2,376	0,069
2	171	4,20	G. içi	163,621	426	0,384		
3	73	4,11	Toplam	166,359	429			
4	26	3,98						
KWH ($\chi^2 = 4.665, p = ,198$)								
Anne Eğitim Durumu (1: Okuma Yazması yok, 2: İlköğretim, 3: Ortaöğretim, 4: Yükseköğretim)								
1	167	4,11	G. arası	0,536	3	0,179	0,456	0,711
2	198	4,13	G. içi	165,823	426	0,389		

Turkish Studies

3	53	4,03	Toplam	166,359	429			
4	12	4,21						
Baba Eğitim Durumu (1: Okuma Yazması yok, 2: İlköğretim, 3: Ortaöğretim, 4: Yükseköğretim)								
1	68	4,10	G. arası	0,211		0,700	0,181	0,909
2	191	4,13	G. içi	166,147	426	0,390		
3	143	4,08	Toplam	166,359	429			
4	28	4,15						
Öğrencinin kalmakta olduğu yer (1: Ailesiyle, 2: Öğrenci Yurdu, 3: Arkadaşlarıyla evde)								
1	151	4,10	G. arası	0,020		0,010	0,026	0,974
2	152	4,11	G. içi	166,339	427	0,390		
3	127	4,12	Toplam	166,359	429			
Bölüm (1: Elektrik, 2: İnş. Tekn., 3: Bilg. Prog., 4: Muh. ve V. Uyg, 5: Çoc. Gel., 6: Gıda Tekn., 7: Moda Tas., 8: Karma)								
1	47	4,11	G. arası	4,908	7	0,701	1,833	0,079
2	49	3,90	G. içi	161,450	422	0,383		
3	46	4,11	Toplam	166,359	429			
4	45	4,27						
5	103	4,21						
6	56	4,05						
7	31	4,08						
8	53	4,03						
Toplam	430	4,11						

Ailenin yaşadığı yer [F(2,427)=0.306, p>.05], yaş[F(3,426)=1.445, p>.05], gelir durumu [F(3,426)=2.376, p>.05], anne eğitim durumu [F(3,426)=.456, p>.05], baba eğitim durumu [F(3,426)=0.181, p>.05], öğrencinin kalmakta olduğu yer [F(2,427)=0.026, p>.05] ve bölüm [F(7,422)=1.833, p>.05] değişkenlerine göre gelecek beklentileri arasında anlamlı fark yoktur. Öğrencilerin gelecek beklentileri arasında kardeş sayısına göre anlamlı fark bulunmuştur, F(2,427)=4.195, p<.05. Tukey HSD' ye göre bu fark 3-4 kardeşe sahip öğrenciler ile 5 ve daha fazla kardeş sayısına sahip öğrenciler arasındadır. Ailenin gelir durumu analiz edilirken dağılımın homojen olmadığı görüldüğünden Kruskal Wallis H testi yapılmış ve anlamlı fark olmadığı bulgusu pekiştirilmiştir.

4. Sonuç ve Tartışma

Beklenti performansı etkileyen bir unsurdur. Dolayısıyla öğrencilerin gelecek beklentilerinin olumlu olması onların performanslarını da etkileyecektir. Bu nedenle öğrencilerin beklentilerinin bilinmesi ve yönlendirilmesi özellikle meslek yüksekokulları açısından önem arz etmektedir. Sınavsız geçiş, meslek standartlarının oluşturulması ve akreditasyon, iş yaşamına yönelik değişimler gibi çeşitli unsurlar meslek yüksekokulu öğrencilerinin gelecek beklentilerini etkileme gücüne sahiptir. Bu yapısal değişikliklerin ne şekilde algılandığı yürütülecek eğitim faaliyetleri için önemli bir dönüt niteliği taşımaktadır.

Araştırma kapsamında öğrencilerin gelecek beklentileri üzerinde etkili olma olasılığı bulunan cinsiyet, sınıf, mezun olunan ortaöğretim kurumu, ailenin yaşadığı yerleşim türü, kardeş

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/2 Spring 2011

sayısı, yaş, ailenin gelir durumu, anne-baba eğitim durumu, öğrencilerin kalmakta olduğu yer ve bölüm değişkenlerine göre karşılaştırmalar yapılmıştır. Elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir;

- Meslek yüksek okulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında cinsiyet değişkenine göre kız öğrenciler lehine anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuç Oettingen ve Mayer (2002) tarafından yapılan araştırmaya zıt bir sonuç içermektedir. Bu farklılığın nedeni olarak toplumsal yaşam ve sorumluluk düzeylerinin farklı olması gösterilebilir.

- Meslek yüksek okulu öğrencilerinin gelecek beklentileri arasında sınıf değişkenine, mezun oldukları ortaöğretim kurumuna, ailenin yaşadığı yer, gelir durumu, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, öğrencinin kalmakta olduğu yer ve bölüme göre anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

- Öğrencilerin gelecek beklentileri arasında kardeş sayısına göre anlamlı fark bulunmuştur. Tukey HSD' ye göre bu fark 3-4 kardeşe sahip öğrenciler ile 5 ve daha fazla kardeş sayısına sahip öğrenciler arasındadır.

- Ayrıca genel ortalamalara bakıldığında, ailesi il merkezinde yaşayanların, 3-4 kardeşe sahip, 25-28 yaş, 600-1000 TL gelir, Annesi İlköğretim mezunu, Babası Yükseköğretim mezunu, arkadaşlarıyla birlikte yaşayan ve muhasebe ve vergi uygulamaları bölümünde öğrenim görmekte olan öğrencilerin ortalamaları daha yüksek bulunmuştur.

- Bütün programlardaki gelecek beklenti ortalamalarının yüksek olması gelecek beklentileri anlamında öğrencilerin iyimser olduğu şeklinde yorumlanabilir.

- Genel ortalamalara yönelik bulgular açısından bakıldığında elde edilen ortalamalar gelecek beklentileri açısından anlamlı bulunmuştur. Örneğin bölüm değişkeni dikkate alındığında yüksek ortalamalara sahip bölümlerin iş bulma olanaklarının diğer bölümlere oranla daha iyi olduğu söylenebilir. Taşkent ve Şahin (2004) üniversite öğrencilerinin iş bulma konusunda ümitsiz olduklarını dile getirmiştir. Bu bulgunun gelecek beklentileri üzerinde doğrudan bir etkisinin olduğu söylenebilir.

- Bunun yanında il merkezinde yaşayan ve baba eğitim durumu lisansüstü olan öğrencilerin gelecek beklenti ortalamalarının daha yüksek olduğu söylenebilir. Buna karşın tespit edildiğine inanılan bu durumun doğrusal olmadığı da ifade edilmelidir.

Araştırma ile elde edilen ortalamalara bakıldığında baba eğitim durumu lisansüstü olan çocukların daha yüksek gelecek beklentilerine sahip olduğu görülmüştür. Bu durum eğitimle ilişkilendirilebilir. Eğitim düzeyi daha yüksek ailelerin çocuklarıyla daha düzgün bir iletişim kurmaları beklenir. Ayrıca ebeveynlerin belli ölçülerde bir başarı öyküsünün olmasının çocukların başarıya olan inançlarını arttıracığı düşünülmektedir. Bu ise onların gelecek beklentileri anlamında daha iyimser olmalarını sağlayacaktır. Ailelerin çocuklarından beklentileri sadece iş ve okul ile ilgili olmayıp arkadaş seçimi, günlük yaşam gibi oldukça geniş bir yelpazede ele alınmalıdır. Bu beklentilerin belirgin bir strese yol açması doğaldır (Hong Kong Examinations and Assessment Authority, 2011). Dolayısıyla çocuklarıyla iletişim kuran, yaşam ve mesleki tecrübelerini aktaran ailelerin çocuklarının geleceğe yönelik daha olumlu bir bakış açısına sahip olması beklenir.

Araştırma esnasında görülmüştür ki ülkemizde gelecek beklentileri anlamında araştırma sınırlılığı vardır. Gençlerimizin gelecek kaygıları veya beklentileri belirlenmeden onların uygun mesleki ve bireysel kişilik özelliklerini kazanmalarını beklemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Bu amaçla,

- Her düzeyde öğrenim gören öğrencilerin geleceğe yönelik kaygı durumları araştırmalarla ortaya konulmalı, bu araştırma bulgularına yönelik bilgilendirici ve gerek duyulursa önleyici faaliyetler planlanmalıdır.
- Öğrencilere teknoloji ve küresel yaşamın pek çok durumda olduğu gibi gelecek beklentileri anlamında da sapsmalar ve zorluklara neden olacağı anlatılmalıdır.
- Mesleki programlarda öğrenim gören öğrencilerin sektörle olan ilişkileri güçlendirilerek en azından iş yaşamına yönelik bilgi edinmeleri ve kendilerini iş yaşamına hazırlamaları sağlanmalıdır.
- Seçmeli derslerle ya da esnek eğitim modelleriyle eğitim alınan mesleki programın dışında eğitimler verilebilir. Böylelikle geleceğe daha hazır olmaları sağlanabilir.
- Gençlerin uygun mesleki ve kişisel rolleri kazanmalarında başarılı rol modellerin etkisi düşünülerek okul-çevre ilişkisi kapsamında etkinlikler planlanabilir.

KAYNAKÇA

- ADLER, A. (1994). İnsan Tabiatını Tanıma. Çev. Ayda Yörükân. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- ARTAR, M. (2003). Depremi Yaşayan Ergenlerin Gelecek Beklentilerinin İçeriği. *Kriz Dergisi*, 11(3): 21-28
- BANDURA, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2007), *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÇAKIR, M., A. (2007). *Mesleki Rehberlik*. (Ed: Alim Kaya). Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇOKLUK, Ö. (2000). *Örgütlerde Tükenmişlik: Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar*. (Edit: Cevat Elma ve Kamile Demir). Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÇOKLUK, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve Lisrel Uygulamalı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- DERELİ, F. ve Kabataş, S. (2009). Sağlık Yüksekokulu Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi. *Yeni Tıp Dergisi*, 26:31-36.
- GÜLERİ, M. (1998). Üniversiteli ve İşçi Gençliğin Gelecek Beklentileri ve Kötümserlik-İyimserlik Düzeyleri. *Kriz Dergisi*, 6(1):55-66.
- HATCHER, L. (1994). *A Step-by-Step Approach to Using the SAS System for Factor Analysis and Structural Equation Modeling*. Cary, NC: SAS Institute, Inc.
- HECKHAUSEN, H. (1991). *Motivation and action*. Heidelberg, Germany:Springer.
- (Hon Kong Examinations and Assesment Authority, 2011). *Are Teenagers Too Stressed?*.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1973). *Gençlerin Tutumları ve Kültürlerarası Bir Karşılaştırma*. Ankara: ODTÜ Yayınevi.
- KAZU, İ., Y. ve Özdemir, O. (2004). *Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Beklentileri (Beklenti Profili)*. XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Malatya.

- OETTİNGEN, G. ve Mayer, D. (2002). The Motivating Function of Thinking About the Future: Expectations Versus Fantasies. *Journal of Personality and Social Psychology* , Vol. 83, No. 5, 1198–1212
- PARSONS, J., E., Kaczala, C., M. ve Meece, J.,L. (2004). Socialization of Achievement Attitudes and Beliefs: Classroom Influences.
- ROBERT E.,L. ve Bengston W.,L. (1993). Relationships With Parents, Self-Esteem and Psychological Well-Being in Young Adulthood. *Social Psychology Quarterly*, Vol: 56 No:4, 263-275.
- SELİGMAN, M. E. P. (1991). *Learned Optimism*. New York: Knopf.
- SEVİMLİ, F. ve İŞCAN, Ö.,F. (2005). Bireysel ve İş Ortamına Ait Etkenler Açısından İş Doyumu. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 5(1), 55-64.
- TAŞKENT, N. ve Şahin, A. (2004). Celal Bayar Üniversitesi Hemşirelik Son Sınıf Öğrencilerinin İş Bulma Endişeleri ve Umutsuzluk Düzeylerinin Belirlenmesi. 3. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi, 29-30 Nisan, Edirne.
- TAYLOR, S. E., & Brown, J. D. (1988). Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health. *Psychological Bulletin*, 103193–210.
- TDK, (2011). Türk Dil Kurumu Sözlüğü. <http://www.tdk.gov.tr>
- TRICKER, T. (2003). Student Expectations – How do we measure up?<http://interdisciplinary.net/ati/education/ioe/ioe2/tricker%20paper.pdf>
- TÜBİTAK, (2005). Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi. <http://www.tubitak.gov.tr>
- <http://www.hkeaa.edu.hk/DocLibrary/SBA/HKDSE/LS/IES/sampleA5-S3.pdf>
- <http://www.rcgd.isr.umich.edu/garp/articles/ecclesparsons82b.pdf>

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/2 Spring 2011